

#OdPodstaw

Porozmawiajmy o podstawach programowych

EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA

propozycje zmian w podstawie programowej

sierpień 2025

**Przedmiot przewidziany w klasie VIII szkoły podstawowej
w wymiarze 1 godziny tygodniowo**

Materiał nie jest pełną wersją podstawy programowej edukacji dla bezpieczeństwa. Zawiera jej kluczowe fragmenty, opis i kierunek najważniejszych zmian. Projekt nowej podstawy przygotowany przez IBE PIB zostanie zaprezentowany i przekazany do Ministerstwa Edukacji Narodowej we wrześniu 2025 roku.

Nowa podstawa programowa zacznie obowiązywać od 1 września 2026 roku w klasach IV szkoły podstawowej.

DLACZEGO ZMIENIAMY OBECNĄ PODSTAWĘ PROGRAMOWĄ?

Zmiana podstawy programowej przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa wynika z szybko zmieniającej się sytuacji geopolitycznej, a tym samym z potrzeby budowania odporności społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem budowania zdolności pozwalających minimalizować ryzyko wystąpienia różnorodnych zagrożeń, zwłaszcza hybrydowych, a także z konieczności wyposażenia obywateli w umiejętności radzenia sobie w przypadku ich wystąpienia.

Zgodnie z zasadą zachowania się w sytuacji zagrożenia „Uciekaj, schowaj się, walcz” istotne jest przygotowanie obywateli, a w szczególności młodych ludzi, do podejmowania szybkich i adekwatnych do zagrożenia decyzji w sytuacjach kryzysowych. Przygotowana podstawa programowa ma na celu przekazanie nie tylko wiedzy, ale przede wszystkim rozwijanie umiejętności reagowania w przypadku nadzwyczajnych zagrożeń, takich jak atak terrorystyczny, akty przemocy, klęski żywiołowe, czy zagrożenia cybernetyczne. Dzięki temu uczniowie i uczennice będą bardziej świadomi swoich kompetencji, będą potrafili ocenić sytuację i będą mogli działać w sposób zwiększający szanse na przetrwanie oraz umożliwiający wsparcie bliskich osób w trudnych sytuacjach.

NAJCZĘŚCIEJ ZGŁASZANE POTRZEBY

W pracach nad podstawą programową punkt wyjścia stanowiły wnioski z ankiet wypełnianych przez nauczycielki i nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa oraz analiza dostępnych badań empirycznych, zgodnie z którymi dotychczasowa podstawa programowa była zbyt obszerna, a określone efekty trudne do zrealizowania w trakcie 30 godzin przeznaczonych na nauczanie przedmiotu. Ponadto nauczycielki i nauczyciele wskazywali potrzebę zmniejszenia ilości materiału wymagającego jedynie zapamiętania treści, zwiększenia liczby zajęć praktycznych, zwiększenia zakresu pracy zespołowej oraz dostosowania treści do wieku i możliwości rozwojowych uczennic i uczniów. Wielu badanych wysuwało postulat większej autonomii nauczycielek i nauczycieli w doborze treści i metod nauczania.

Odpowiadając na postulaty nauczycielek i nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa oraz bazując na wieloletnich doświadczeniach praktyki w zawodzie, ekspertki i eksperci pracujący nad podstawą przyjęli następujące kierunki zmian:

- przekazanie wiedzy i umiejętności adekwatnych do szybko zmieniającej się sytuacji geopolitycznej, w tym nasilających się zagrożeń hybrydowych poniżej progu wojny;
- „odchudzenie” podstawy programowej, w tym rezygnacja z treści, które będą realizowane w ramach innych przedmiotów, jak edukacja obywatelska;
- dopasowanie zakresu wymagań do możliwości uczennic i uczniów szkoły podstawowej – zaproponowano rezygnację z części treści obecnie obowiązującej podstawy programowej w szkole podstawowej, które nie są dostosowane do percepcji ucznia klasy VIII i w dalszym etapie prac przeniesienie tych treści do szkoły ponadpodstawowej (część dotychczasowego działu I Bezpieczeństwo państwa, część działu II Działania w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń, część działu IV.3 Przygotowanie do szkolenia strzeleckiego);
- koncentracja na rozwoju umiejętności praktycznych – szczególnie z zakresu pierwszej pomocy i bytowania w trudnych warunkach;
- realizacja przedmiotu na podstawie doświadczeń edukacyjnych uczniów, co sprzyja kształceniu kompetencji fundamentalnych, przekrojowych i sprawczości.

NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA KONCEPCJI NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Najważniejszym założeniem przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa jest oparcie jego realizacji na działaniach praktycznych, takich jak: zastosowanie metod aktywizujących, praca w grupach ze zwracaniem uwagi na dbałość o bezpieczeństwo własne, świadków zdarzenia i otoczenia oraz symulacje i ćwiczenia z zakresu pierwszej pomocy i reagowania w sytuacjach zagrożenia. Efekty uczenia się są zorientowane na zdobycie przez uczniów konkretnych umiejętności działania w sytuacjach kryzysowych czasu pokoju i wojny.

Istotą podstawy programowej przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa jest założenie, że rozwija on u uczniów postawy i umiejętności niezbędne do świadomego, odpowiedzialnego i sprawczego funkcjonowania w szybko zmieniającej się sytuacji zagrożeń czasu pokoju i wojny.

Efekty uczenia się w edukacji dla bezpieczeństwa będą podzielone na trzy działy:

- bezpieczeństwo i ochrona ludności przed skutkami nadzwyczajnych zagrożeń,
- podstawy pierwszej pomocy,
- kształtowanie postaw proobronnych.

Zakłada się uwzględnienie w podstawie programowej około 22 efektów uczenia się osiągniętych podczas 30 jednostek dydaktycznych. Ma to zapewnić nauczycielowi wystarczającą ilość czasu na realizację tych efektów oraz na wsparcie uczniów w praktycznym nabywaniu umiejętności i postaw. Założono również możliwość uwzględnienia w podstawie fakultatywnych efektów uczenia się, które do realizacji wybiorą nauczycielki i nauczyciele. Za kryteria wyboru fakultatywnych tematów do omówienia w ramach przedmiotu posłużą indywidualna decyzja nauczyciela oraz możliwości współpracy z instytucjami społecznego otoczenia szkoły (np. wojsko, straż pożarna, policja).

Określono następujące cele przedmiotu:

- Rozumienie i krytyczna ocena podstaw bezpieczeństwa państwa.
- Rozumienie i krytyczna ocena uwarunkowań bezpieczeństwa ludzi.
- Rozwijanie umiejętności działania w sytuacjach zagrożeń oraz zapobiegania im.
- Rozwijanie umiejętności udzielania pierwszej pomocy osobom poszkodowanym.
- Rozwijanie gotowości do dbania o innych i otoczenie oraz podejmowania działań na rzecz dobra wspólnego w kontekście bezpieczeństwa.
- Budowanie i wzmacnianie postaw proobronnych.

Za **kryteria wyboru tematów do omówienia** w podstawie programowej posłużyły zespołowi następujące priorytety:

- zdobycie przez uczennice i uczniów umiejętności działania w sytuacjach kryzysowych czasu pokoju i wojny,
- zbudowanie odporności społecznej,
- realizacja jak największej liczby zajęć praktycznych,
- zbudowanie umiejętności pracy zespołowej,
- zbudowanie poczucia sprawczości uczennic i uczniów.

DYDAKTYKA: WIEDZA, KOMPETENCJE I SPRAWCZOŚĆ

Realizacja przedmiotu wspiera rozwój kompetencji przekrojowych – w szczególności społecznych, osobistych i poznawczych – oraz sprawczości uczennicy i ucznia, rozumianej jako przynależność do wspólnoty, nastawienie na rozwój, poczucie skuteczności i samoregulacja. Przedmiot kształtuje także postawy ważne z perspektywy Profilu absolwenta, takie jak: odpowiedzialność, gotowość do działania, współdziałanie i odporność.

W ramach przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa rozwijane są trzy **kompetencje fundamentalne**:

- **Kompetencje językowe** – uczeń uczy się jasnego i precyzyjnego komunikowania się w sytuacjach zagrożenia; odczytuje i przekazuje informacje alarmowe, formułuje komunikaty do służb ratunkowych (np. podczas ćwiczeń symulacyjnych), tworzy proste instrukcje postępowania.
- **Kompetencje matematyczne** – uczeń wykorzystuje proste obliczenia (np. czas, odległość, kolejność działań) podczas planowania ewakuacji, analizowania scenariuszy zagrożeń oraz oceny ryzyka (np. poprzez pracę z mapą i czasem reakcji).
- **Kompetencje cyfrowe** – uczeń poznaje zasady bezpiecznego korzystania z technologii w sytuacjach zagrożenia, obsługuje aplikacje ostrzegawcze (np. Alert RCB), rozpoznaje podstawowe zagrożenia w cyberprzestrzeni i uczy się reagować na dezinformację.

Zgodnie z katalogiem z Profilu absolwenta na zajęciach przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa rozwijane są trzy **kompetencje przekrojowe**:

- **Kompetencje poznawcze** (rozwiązywanie problemów, krytyczne myślenie) – uczniowie analizują sytuacje zagrożenia, oceniają ryzyko, podejmują decyzje co do kolejnych działań (np. w ramach ćwiczeń „Co zrobić, gdy...”), poszukują skutecznych rozwiązań w sytuacjach problemowych (np. udzielenie pomocy osobie poszkodowanej).
- **Kompetencje społeczne** (współpraca, dbanie o innych) – uczniowie współpracują w parach i grupach przy realizacji zadań praktycznych (np. układanie poszkodowanego w pozycji bezpiecznej), uczą się komunikacji i koordynacji działań ratunkowych, rozwijają empatię i odpowiedzialność zespołową.
- **Kompetencje osobiste** (kierowanie sobą, dbanie o siebie) – uczniowie uczą się rozpoznawać stres i działać pomimo trudności, ćwiczą samodzielność w ocenie sytuacji, rozwijają umiejętność spokojnego i odpowiedzialnego reagowania w sytuacjach nagłych (np. wezwanie pomocy, przejęcie inicjatywy w grupie).

Rozwój sprawczości na lekcjach edukacji dla bezpieczeństwa jest celowy i bezpośrednio wspierany przez doświadczenia edukacyjne przewidziane w programie nauczania. Rozwijane są cztery **komponenty sprawczości** zgodnie z definicją zawartą w Profilu absolwenta:

- **Poczucie przynależności do wspólnoty** – uczniowie uczestniczą w działaniach zespołowych i klasowych na rzecz bezpieczeństwa, uczą się troski o wspólne dobro (np. projektowanie „Szkołnego planu ewakuacji”, udział w ćwiczeniach klasowych).
- **Nastawienie na rozwój** – uczniowie doskonalą umiejętności poprzez wielokrotne ćwiczenia (np. resuscytacja na fantomie), korzystają z informacji zwrotnej od nauczyciela i grupy, podejmują kolejne próby mimo trudności.
- **Przekonanie o własnej skuteczności** – uczniowie zdobywają praktyczne doświadczenia działania w sytuacjach trudnych, pokonują lęk przed działaniem, budują pewność siebie poprzez sukcesy w symulacjach.
- **Samoregulacja** – uczniowie uczą się planowania własnych działań w sytuacjach stresowych, przewidywania skutków decyzji, szybkiego dostosowania działania do zmieniającej się sytuacji (np. podczas scenariuszy ćwiczebnych).

GŁÓWNE ZMIANY

Dotychczasowa podstawa programowa z edukacji dla bezpieczeństwa (przeznaczona do realizacji w czasie 1 lekcji tygodniowo w klasie VIII) obejmowała ponad 60 wymagań szczegółowych. Oznaczało to, że nauczyciel musi zrealizować około dwóch wymagań na każdej lekcji. Brakowało więc czasu na pogłębianie uczenia się, stosowanie metod aktywizujących oraz na ćwiczenia praktyczne.

Nowa podstawa programowa prezentuje odmienne podejście. **Zakłada realizację prawie trzykrotnie mniejszej liczby efektów uczenia się** – łącznie 21, w tym 3 efekty fakultatywne, do wyboru przez nauczyciela.

W porównaniu z poprzednią podstawą programową znacząco **ograniczony został zakres treści teoretycznych i definicji**. Podstawa nie wymaga już od ucznia zapamiętania struktury organizacyjnej i uzbrojenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, definicji złamania, skręcenia czy zwichnięcia, ani istoty cyberbezpieczeństwa w wymiarze wojskowym. Zamiast tego przewiduje się m.in., że uczeń wyjaśnia zasady ewakuacji i przygotowuje się do niej, **uczestniczy w praktycznych ćwiczeniach** z pierwszej pomocy, dokonuje prostych pomiarów drogi marszu. Na tym etapie edukacyjnym **zrezygnowano z treści dotyczących strzelectwa** ze względu na kilka kwestii, m.in. brak odpowiedniego zaplecza oraz kadry w większości szkół, czy niedojrzałość emocjonalną uczennic i uczniów w tym wieku. Ponadto strzelectwo nie przekłada się bezpośrednio na codzienne bezpieczeństwo obywatelskie, które powinno być priorytetem tego przedmiotu. Zamiast tego warto skupić się na praktycznych umiejętnościach, takich jak **pierwsza pomoc czy reagowanie w sytuacjach zagrożenia**. Jednocześnie rekomenduje się przeniesienie treści dotyczących strzelectwa do kolejnego etapu edukacyjnego.

Takie podejście oznacza, że nauczycielki i nauczyciele będą mieli znacznie więcej czasu na realizację poszczególnych efektów uczenia się, będą mogli wykonać ćwiczenia praktyczne, symulacje oraz zastosować metody aktywizujące.

PRZYKŁADOWE EFEKTY UCZENIA SIĘ I DOŚWIADCZENIA EDUKACYJNE

Efekty uczenia się w edukacji dla bezpieczeństwa zostały podzielone na trzy obszary: **bezpieczeństwo i ochrona ludności przed skutkami nadzwyczajnych zagrożeń, podstawy pierwszej pomocy oraz kształtowanie postaw proobronnych.**

Przykładowe efekty uczenia się

- Uczeń identyfikuje nadzwyczajne zagrożenia, w szczególności: klęski żywiołowe, pożar, powódź, awarie, wypadki, katastrofy, epidemie, działania terrorystyczne, dezinformację, cyberzagrożenia oraz wyjaśnia najważniejsze zasady zachowania w przypadku wystąpienia wybranych spośród nich.
- Uczeń stosuje zasady bezpiecznego postępowania przy udzielaniu pierwszej pomocy.
- Uczeń wykonuje podstawowe czynności resuscytacyjne z wykorzystaniem fantomów i defibrylatora zewnętrznego AED.
- Uczeń wyjaśnia zasady działania związane z koniecznością przetrwania w warunkach terenowych w sytuacji zagrożenia, uwzględniając ograniczenia ludzkiego organizmu, i potrafi je zastosować.
- Uczeń charakteryzuje wybrane organizacje społeczne działające na rzecz bezpieczeństwa i w miarę możliwości wspiera je własną aktywnością.

Przykładowe doświadczenia grupowe

- Uczniowie wspólnie uczestniczą w symulowanej ewakuacji szkoły lub budynku użyteczności publicznej, poznając zasady alarmowania i drogi ewakuacyjne oraz ucząc się szybkiego i bezpiecznego opuszczania zagrożonych miejsc.
- Uczniowie wspólnie biorą udział w ćwiczeniach z pierwszej pomocy, w czasie których: wykonują ćwiczenia w symulowanych sytuacjach wstrząsu anafilaktycznego i kardiogennego oraz omdlenia i napadu padaczki, ćwiczą tamowanie różnego rodzaju krwotoków, a następnie prezentują te techniki

przed klasą/grupą, wykonują temblak, bandażowanie i unieruchamianie kończyn przy różnych urazach, uczestniczą w symulacji wypadku w ruchu lądowym, ucząc się udzielania pierwszej pomocy i ewakuacji poszkodowanych.

Przykładowe doświadczenia indywidualne

- Uczeń bierze udział w praktycznych ćwiczeniach z pierwszej pomocy, w czasie których ćwiczy: samodzielne i skuteczne wzywanie pomocy, bezpieczne zdejmowanie rękawiczek z imitacją krwi, układanie poszkodowanego w pozycji bezpiecznej, także w wariacie dla kobiety w widocznej ciąży, resuscytację krążeniowo-oddechową zgodnie z obowiązującym schematem w różnych scenariuszach z użyciem defibrylatora AED, w symulacji wstrząsu anafilaktycznego i kardiogenego, symulację omdlenia i napadu padaczki.
- Uczeń kompletuje „plecak przetrwania” (dobierając wyposażenie do przewidywanych warunków terenowych, własnych potrzeb oraz możliwości) i porównuje swoje propozycje z innymi.

PODSUMOWANIE

Nowa podstawowa programowa przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa została opracowana z myślą o kształtowaniu wśród uczennic i uczniów klas ósmych świadomości zagrożeń oraz umiejętności i kompetencji niezbędnych do reagowania w sytuacji zagrożenia i do budowania odporności społecznej. Głównym zamierzeniem ekspertów opracowujących nową podstawę programową było rozwijanie zdolności krytycznej oceny podstaw bezpieczeństwa państwa oraz uwarunkowań bezpieczeństwa społecznego, w tym roli podmiotów ratowniczych, służb, zasad ewakuacji i zachowania w sytuacjach nadzwyczajnych.

Nowa podstawa kładzie szczególny nacisk na rozwijanie umiejętności podejmowania działań w sytuacjach zagrożenia oraz zapobiegania im. Istotnym zamierzeniem było, aby uczennice i uczniowie nabyli kompetencje związane m.in. z rozpoznawaniem zagrożeń (takich jak pożary, powódzie, działania terrorystyczne, cyberzagrożenia),

właściwym reagowaniem na komunikaty ostrzegawcze oraz przetrwaniem w warunkach terenowych. Ważną część stanowi także edukacja w zakresie udzielana pierwszej pomocy, począwszy od teoretycznego uzasadnienia potrzeby jej niesienia i podejmowania jej, przez znajomość algorytmów postępowania ratowniczego aż po praktyczne ćwiczenia z wykorzystaniem fantomów.

Przygotowana podstawa wspiera także rozwijanie postaw prospołecznych i proobronnych, uczy gotowości do podejmowania działań na rzecz innych, odpowiedzialności za bezpieczeństwo własne i otoczenia. Zakłada rozwój kompetencji orientacji w terenie, umiejętności czytania mapy i naturalnych metod wyznaczania kierunków.

Podsumowując, przygotowana nowa podstawa programowa przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa ma celu wykształcenie świadomych obywateli, gotowych do działania w sytuacjach kryzysowych, zgodnie z zasadą budowania odporności społecznej i dobra wspólnego.

Autorzy propozycji zmian w podstawie programowej edukacji dla bezpieczeństwa:

- dr hab. Izabella Grabowska-Lepczak
- Rafał Hubczyk
- Marek Mirosław
- Beata Przybysz
- Jarosław Słoma
- prof. Ilona Urych
- dr Marcin Wiechetek
- Łukasz Wojenka

Lista autorów i recenzentów wszystkich podstaw programowych,
które powstają w IBE PIB, jest dostępna na stronie:

<https://ibe.edu.pl/pl/podstawy-programowe>

Po zapoznaniu się z tym dokumentem uwagi dotyczące podstaw programowych
prosimy przysłać za pomocą formularza do informacji zwrotnej. Wszystkie opinie
zostaną przekazane Ministerstwu Edukacji Narodowej wraz z gotowymi projektami
podstaw programowych przygotowanych w IBE PIB.

[Link do formularza](#)

We wrześniu na stronie IBE PIB zostaną opublikowane pełne projekty podstaw
programowych, a następnie odbędzie się wysłuchanie publiczne.